

SMISAO ZA LITURGIJU

Zahvaljujući koncilskim i pokoncilskim smjernicama, u zadnje je vrijeme mnogo učinjeno na shvaćanju i produbljivanju liturgijskih tajna i uopće liturgijskog života. No, mnogo toga nije prodrlo u život nego je ostalo u dokumentima, službenim tumačima i razjašnjenjima, u spisima liturgičara i teologa. Zbog toga liturgijska praksa nije uvijek u skladu s liturgijsko-teološkim poimanjem pojedinih obreda niti s onim što zahtijevaju pojedini propisi. Kao da se nije obistinilo ono što se očekivalo. Očekivalo se naime da će se svećenici i vjernici više okoristiti obnovljenom liturgijom kad liturgijski tekstovi budu prevedeni na hrvatski jezik. Međutim, kad se sa strane promatra ili prisustvuje obavljanju euharistijske žrtve ili molenju Liturgije časova, ne dobiva se taj dojam. Naprotiv, zapaža se nepripremljenost, nepoznavanje propisa, a tu i tamo i pojedine devijacije. Ovdje ćemo se osvrnuti samo na neka pitanja, za koja smatramo da je potrebno na njih upozoriti, kako bi se ona ispravno shvatila i u djelo provela. Jedino tako se »hrani vjera onih koji sudjeluju, a duše se potiču Bogu, da mu iskažu duhovno bogoštovlje te obilnije prime njegovu milost« (SC 33).

Euharistijske molitve

Jedan od principa, na kojima se temelji čitava liturgijska obnova, izražen je riječima: »U liturgijskim obredima neka svatko, bio služitelj ili vjernik, vrši svoju službu i čini samo ono i sve ono što na nj spada prema naravi obreda i prema liturgijskim propisima« (SC 28). Tako se iz samog rasporeda obreda vidi kako je Crkva sastavljena od različitih redova i službi (usp. OURM, br. 58).

Ako to vrijedi za čitavu liturgiju, još više vrijedi za euharistijsku molitvu, »koja je po svojoj naravi vrhunac čitava slavlja« (Eucharistiae participationem, 8). Ona je »predsjedateljska« molitva, molitva koja prvenstveno spada na svećenika koji predsjeda euharistijskom slavlju. Liturgijski zakoni propisuju kako treba obavljati euharistijske molitve, da bi vjernici »svjesno, pobožno i djelatno učestvovali u svetom činu« (SC 48).

a) Kako moliti euharistijsku molitvu?

Opća uredba Rimskog misala (OURM) u br. 12. kaže: »Narav 'predsjedateljskih' dijelova traži da se izgovore jasno i glasno, te da ih svi

slušaju pažljivo. Stoga, dok ih svećenik izgovara, neka se što drugo ne moli ili pjeva, a orgulje i druga glazbala neka šute.« To isto naglašava i Sv. zbor za bogoštovlje u svom okružnom pismu »*Eucharistiae participationem*«, od 27. travnja 1973., primjenivši je u potpunosti na euharistijsku molitvu: »Glas se svećenika mora čuti, a narod koji se sabrao na slavlje Euharistije treba obdržavati svetu šutnju« (br. 8).

Liturgijska molitva, posebno euharistijska molitva, nije molitva kojom se Bogu obraća samo neka privatna osoba već čitava zajednica, čitava Crkva koja je prisutna u partikularnim crkvama (usp. isto, br. 11). Stoga euharistijsku molitvu treba izgovarati jasno i glasno, po mogućnosti tako da je svi prisutni mogu čuti i pobožno pratiti. To je razlog zašto je zabranjeno sviranje ili pjevanje dok je svećenik moli.

Nekada se na to ne pazi. Zna se naime desiti da svećenik nakon pred-slovlja nastavi euharistijsku molitvu, a kor pjeva »Svet«. Istina, to se toleriralo prije konačne liturgijske reforme. Čak su neki predlagali da se to ozakoni. No, prijedlog nije usvojen. Prema tome, svećenik ne bi smio započeti euharistijsku molitvu dok se ne završi pjevanje »Svet«. Svećenik bi zapravo trebao zajedno s narodom moliti, odnosno pjevati »Svet«. »'Svet' je dio euharistijske molitve i izvodi ga sav narod sa svećenikom« (OURM 55 b). Tek »poslije 'Svet' svećenik nastavi euharistijsku molitvu jasno i glasno, dok svi u šutnji slušaju pažljivo« (*Eucharistiae participationem*, 8).

Na koncelebriranim misama također treba pripaziti da euharistijska molitva bude razumljiva svim prisutnima. OURM upozorava: »Dijelove što ih svi koncelebranti izgovaraju zajedno, valja tako izricati da ih koncelebranti izgovaraju tišim glasom, a da se jasno čuje glas glavnog misnika. Na taj će način narod lakše razabrati riječi« (br. 170). Da li se na ovo uvijek pazi? Treba samo prisustvovati koncelebriranim misama pa ćemo se lako uvjeriti da neki koncelebranti, a ponekad većina njih, glasnije izgovaraju riječi posvete nego glavni misnik. Zašto? Valjda smatraju da na taj način bolje i svjesnije učestvuju u sv. misi. Ipak bi bilo pravilnije, mnogo ljepše, za narod korisnije i odgojnije kad bi tako molili da se jasno čuje samo glavni misnik. To više odgovara naravi i ozbiljnosti svetog čina, a vjernike više potiče na pažnju i sabranost.

b) *Da li je dozvoljeno išta mijenjati u euharistijskim molitvama?*

Euharistija je znak jedinstva (*signum unitatis*) i vez ljubavi (*vinculum caritatis*). Zato u njoj najviše dolazi do izražaja jedinstvo vjernika koji tvore jedno tijelo u Kristu. Euharistija je i ispovijedanje vjere u kojoj se Crkva prepoznaje i ostvaruje. To sa sobom nužno nosi jedinstvo i jednakost obreda. Zbog toga nije dozvoljeno u euharistijskoj molitvi nešto proizvoljno mijenjati, nešto nova ubacivati ili je prikrajati, opravdavajući to zahtjevima dotične zajednice i prilika u kojima se slavi euharistijska žrtva. II. vat. sabor je jasno rekao: »Uređenje svete liturgije ovisi jedino

od crkvene vlasti koju posjeduje Apostolska Stolica i, prema odredbama prava, biskup« (SC 22). Samovoljnim mijenjanjem, preinačivanjem ili umećanjem pojedinih riječi u euharistijsku molitvu promiče se liturgijski relativizam i subjektivizam smatrajući da ništa nije nužno ili strogo naređeno. To pak, u najmanju ruku, umanjuje dostojanstvo svetog čina i šteti pravilnom odgoju vjernika. Jedino na onim mjestima gdje je predviđeno liturgijskim propisima smije svećenik ili zajednica u euharistijskim molitvama nešto preinačiti, umetnuti ili intervenirati u duhu tih istih propisa, npr. usklik puka nakon podizanja, spominjanje sveca koji se slavi ili ime pokojnika za kojeg se služi sv. misa.

c) *Koliko euharistijskih molitava?*

Crkva je osjetila potrebu da, osim Rimskog kanona, uvede još neke euharistijske molitve. Time je željela učiniti shvatljivijim bogati sadržaj misne žrtve, bolje istaknuti pojedine aspekte koji se slave u dotičnoj svetkovini, potaknuti vjernike da pažljivije i pobožnije sudjeluju u svetim tajnama. To pak nikomu ne daje pravo da sam stvara euharistijske molitve. Istina, to se kod nas ne dešava. Vani pak ponegdje ima i takvih slučajeva. Uvođenje novih euharistijskih molitava isključivo spada na Sv. Stolicu. I one euharistijske molitve koje sastave pojedine biskupske konferencije moraju biti odobrene od Sv. Stolice. Tim Crkva želi izbjeći svaku pomutnju i samovolju na tako važnom području. Osim toga, sve euharistijske molitve moraju imati isti doktrinalni temelj i poštivati bitnu strukturu Rimskog kanona, te molitve koja vjekovima izražava vjeru Crkve. Stoga Sv. zbor za bogoštovlje upozorava: »Ostaju na snazi četiri euharistijske molitve u Rimskom misalu; ne smije se upotrebljavati nijedna druga koja nije odobrena od Sv. Stolice. Vruće će mole svi biskupi i sve biskupske konferencije da svim prikladnim sredstvima očinskom mudrošću uvjere svećenike da opslužuju disciplinsko jedinstvo Rimske Crkve. To će najviše koristiti dobru Crkve i ispravnom liturgijskom slavlju« (Euharistiae participationem, 6).

d) *Kada moliti pojedine euharistijske molitve?*

Nema strogog propisa koji bi određivao kad je dužnost moliti pojedine euharistijske molitve. To se pripušta uvidavnosti svećenika i zahtjevnosti pastoralnih razloga. Svakako, duhovno dobro vjernika traži da se uvijek ne moli ista euharistijska molitva već da se one mijenjaju, kako bi se bolje upoznali razni vidovi otajstva spasenja i duboki molitveno-euharistijski sadržaj.

OURM (br. 322) daje značajne upute kada moliti pojedine euharistijske molitve. Prema tim uputama, stvar stoji ovako:

Prva euharistijska molitva, kao stoljetna molitva Crkve, može se uzeti uvijek i u svim prigodama. Ona odgovara svakom euharistijskom slavlju. Trebalo bi je pak moliti u one dane kad je naznačen posebni »U zajedništvu...« i u misama s vlastitim »Molimo, Gospodine...« Preporuča se i na svim blagdanima apostola ili svetaca koji se u njoj spominju. Uputno je da se moli na nedjelje i velike svetkovine, osim ako zbog pastoralnih razloga treba dati prednost nekoj drugoj euharistijskoj molitvi.

Druga euharistijska molitva je predviđena za občne dane preko tjedna i za druge zgode kojima ona više odgovara, npr., kad su duge liturgijske funkcije. Nije uputno njom se uvijek služiti, posebno ne na nedjeljnim misama ili da se »dobije« na vremenu. Ova euharistijska molitva ima svoje vlastito predslavlje, koje nije strogo vezano uz nju. U misi za pokojne u njoj ima vlastiti obrazac u kojem se spominje ime pokojnika za kojeg se služi sv. misa.

Treća euharistijska molitva prvotno je predviđena za nedjelje i blagdane. Može se moliti s bilo kojim predslavljem. I ona ima vlastiti obrazac za pokojne u kojem se spominje ime dotičnog pokojnika za kojeg se služi sv. misa.

Četvrta euharistijska molitva ima vlastito predslavlje, koje je tematski i sadržajno vezano uz nju i s njom čini jednu cjelinu. Stoga se ono uvijek moli kad se moli ova euharistijska molitva. Nikada nije dozvoljeno uzeti neko drugo predslavlje. Dosljedno, ova se euharistijska molitva može uzeti samo onda kad misa nema svoga vlastitog predslavlja. Budući da je ova euharistijska molitva sa svojim predslavljem kratki pregled povijesti spasenja, teološki duboka i sadržajno bogata, preporuča se samo u posebnim zgodama i u zajednicama vjernika koji su ušli u dublje poznavanje Sv. pisma. Ona nema vlastitog obrasca za pokojne. Stoga se u njoj i ne spominje ime pokojnika, pa makar se misa i služi za nekog pokojnika. Ako se želi spomenuti ime pokojnika, onda treba uzeti neku drugu euharistijsku molitvu.

Šutnja za vrijeme sv. mise

U obnovljenoj liturgiji šutnja zauzima vidno mjesto. Ona se predviđa u svakom liturgijskom činu, posebno u sv. misi. Šutnja je sredstvo i preduvjet svakoga dostojnog obavljanja liturgijskih čina. Potreba da vjernici uoče i proživljavaju pojedine dijelove traži da o tome razmišljaju. Jedino tako će svaki vjernik na sebi svojstven način ući u svete tajne, jer ga šutnja potiče da se pameću, srcem i svim osjećajima uključi u sveti čin. Svećenik o tome treba voditi računa. O njemu mnogo ovisi kako će vjernici sudjelovati u svetim činima i koju će im važnost dati.

OURM (br. 23) nabraja trenutke kad bi trebalo obdržavati šutnju za vrijeme sv. mise. Šutnja se vruće preporuča odmah na početku sv. mise, kod pokajničkog čina. Pokajnički čin ne bi se smio izvesti brzopletno, jer

je to važan trenutak za samo euharistijsko slavlje. Vjernici se trebaju najprije susresti sa samima sobom da bi se kasnije mogli susresti s Gospodinom i duhovno se obogatiti s euharistijskim slavljem. To nije moguće ostvariti bez šutnje, i to odmah na početku.

Šutnja se predviđa i *nakon poziva na molitvu*. Molitve i želje, koje su vjernici stvorili za vrijeme kratke šutnje, trebaju ujediniti s molitvom svećenika. *Nakon slušanja Božje riječi* u misnim čitanjima, koje je svećenik protumačio u homiliji, dolikovalo bi provesti u šutnji koji trenutak, da se Božja riječ bolje promotri i na sebe primijeni. Ni *u molitvi vjernika* ne bi smjela izostati kratka šutnja, da vjernici svoje osobne molitve i želje sroču sa završnom molitvom svećenika. Osobito treba paziti da se neko vrijeme provede u šutnji *nakon sv. pričesti*. Tu vjernik najintimnije doživljava jedinstvo s Kristom, a po jedinstvu s Kristom sjedinjuje se i sa zajednicom vjernika. Tu vjernik najviše hvali Boga, jer se po euharistijskoj žrtvi pridružuje žrtvi na križu, kojom je Krist umilostivio i proslavio Oca. Zbog toga je šutnja nakon sv. pričesti nužno potrebna.

Na taj način će sv. misa, protkana šutnjom, dobiti na živosti. Neće biti monotona, jer će biti obogaćena aktivnim sudjelovanjem vjernika. Na svećeniku je bez sumnje velika dužnost i obaveza da pouči i odgoji vjernike kako će shvatiti šutnju i kako će preko nje ulaziti u euharistijsku tajnu.

Škropljenje blagoslovljenom vodom

Čini se da je škropljenje vjernika blagoslovljenom vodom neposredno prije sv. mise sasvim iščezlo. Ono se ranije redovito obavljalo prije svake župske mise. Vjernici su to rado pratili i prihvaćali. Škropljenje je za njih nešto značilo, sjećalo ih na grešnost i potrebu čišćenja. Kako stvari danas stoje s obzirom na to?

Iz onoga što se vidi po našim crkvama, moglo bi se zaključiti da je u obnovljenoj liturgiji zabranjeno škropljenje prije sv. mise. Ipak stvar stoji drukčije. Škropljenje je prije bilo naređeno samo na konventualnim misama, a preporučalo se na župskim misama. Danas ono nije nigdje naređeno, ali se dozvoljava na svim nedjeljnim misama kao i na misama koje se slave u subotu, da se zadovolji nedjeljnoj dužnosti. Zavisi dakle od pastoralne svijesti i uvidavnosti dušobrižnika kad će obavljati škropljenje. Ne bi bilo prikladno to činiti na svim nedjeljnim misama, pa niti svake nedjelje, da ne bi postalo nešto svakodneвно i običajno. Ipak se ne bi smjelo potpuno zanemariti, posebno kad to traže pastoralni razlozi.

Škropljenje blagoslovljenom vodom može se obavljati u svim crkvama i kapelama prije sv. mise. Kad se ono obavlja, izostavlja se pokajnički čin na početku mise, jer ga škropljenje nadomješta. Prije škropljenja treba pred narodom blagosloviti vodu. Nije potrebno miješati blagoslov-

ljenu sol s vodom, osim ako to zahtijevaju posebni običaji. Za vrijeme samog škropljenja po crkvi, pjeva se jedna od naznačenih pjesama, ali se može uzeti i neka druga odgovarajuća pjesma (usp. Rimski misal, KS, Zagreb 1969, str. 269* sl.).

Slavljenje svetaca u Liturgiji časova

Zapaža se da se svećenici uvijek ne snalaze kad mole Časoslov, bilo pojedinačno bilo zajednički, jer ne odabiraju odgovarajuće tekstove dotičnoga slavlja. To se najčešće događa kad se radi o čitanjima. Razlog je tome nedovoljno poznavanje Opće uredbe liturgije časova, a nekada i prividno protuslovlje pojedinih propisa. Opća uredba liturgije časova, npr., u br. 224. veli: »Ako nema svih vlastitih dijelova slavlja, ono čega nema, uzima se iz odgovarajućeg zajedničkog dijela.« U br. 235. govori pak: »Ako nema vlastitog čitanja, uzima se iz otačkih tekstova toga dana.« (Riječ je o drugom čitanju). Nema sumnje da to unosi pometnju i zabunu. Kako onda postupiti? Da li sve, što nema vlastito, uzimati iz zajedničkih slavlja, a drugo čitanje od dotičnoga dana?

Broj 224. donosi opće načelo, koje prvenstveno vrijedi za blagdane i svetkovine, a br. 235. odnosi se na spomendane. Ako ih se tako shvati, onda u njima nema proturječja. Svetkovina i blagdana nema mnogo, stoga se svi dijelovi mogu uzeti iz zajedničkih slavlja, ako nema vlastitih, jer se neće previše ponavljati. Drugčije je sa spomendanima. Njih ima veoma mnogo u općem i partikularnom kalendaru. Kad bi se i na njima sve uzimalo iz zajedničkih slavlja, mnoge bi se stvari često ponavljale kao i prije. Propis br. 235. želi to izbjeći. Kad bi se drugo čitanje na spomendanima uvijek uzimalo iz zajedničkih slavlja, kad nema vlastitoga, moglo bi se desiti da se isto čitanje čita za nekoliko dana uzastopce. To pak ne bi bilo od velike duhovne koristi. Zato je prikladnije da se ono uzima od dotičnoga dana, posebno jer otačko čitanje redovito ima neku vezu s predhodnim biblijskim čitanjem i s njim sačinjava neku cjelinu.

Broj 250. Opće uredbe liturgije časova dopušta da se zbog opravdanog razloga može po volji, namjesto drugog čitanja, dotičnog dana uzeti neko drugo čitanje istog vremena, bilo iz Časoslova ili iz Lekcionara. To je dozvoljeno zbog toga što Crkva želi da blago crkvene predaje bude što pristupačnije onima koji mole Božanski časoslov (usp. isto, br. 161.).

Fra Luka Livaja